

Språkutveckling i förskolan

Kompetensutvecklingsdag 6 mars 2024

Burlövs
kommun

Språkutveckling i förskolan

"Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar." s.6

"Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman. Förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften." s.8

Språkets funktioner

Språkets funktioner

Kroppsspråket

Mimik

Gester

Rodnad

Ljud

Talspråket

Funktion – Pragmatik, det sätt på vilket språket används

Innehåll – ordens och satsernas betydelse, dvs semantik

Form – Fonologi, morfologi och syntax

Skriftspråket

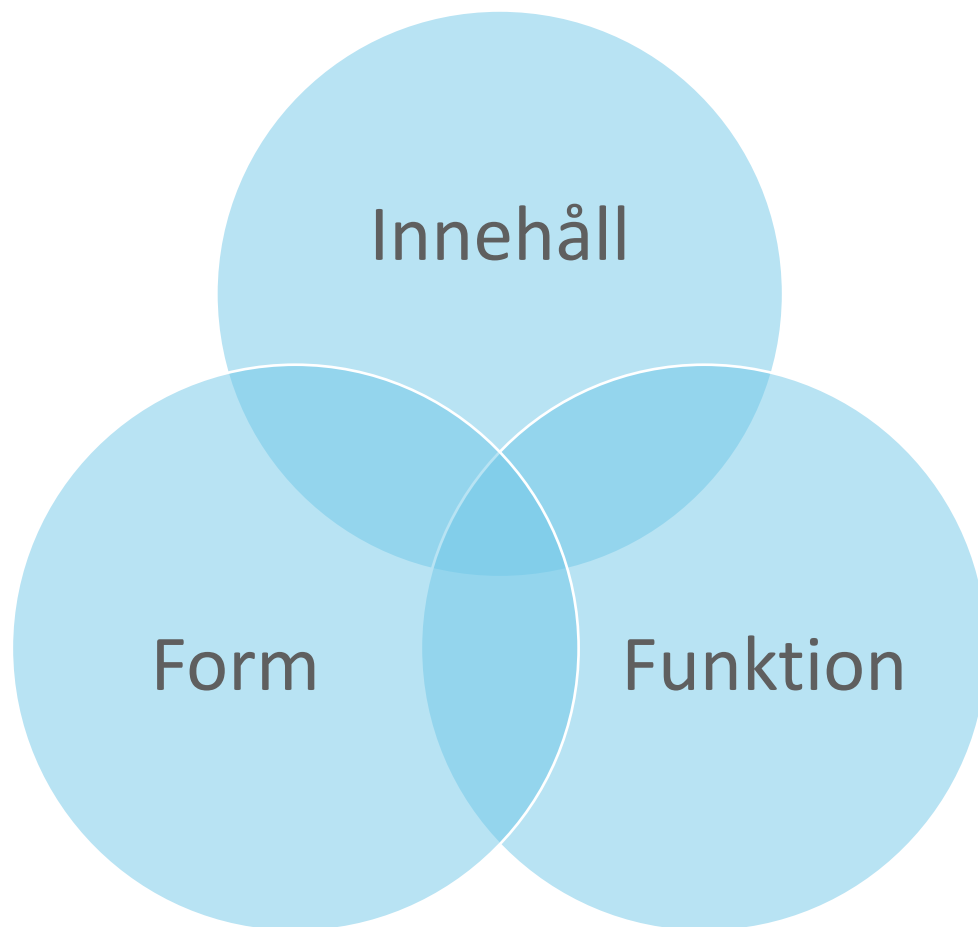
Symboler

Inte här och nu

Beständigt

Den språklig formen är mer framträdande

Språket som helhet

Pragmatik = läran om språket användning

Fonologi = läran om språkljud ex. bil, pil

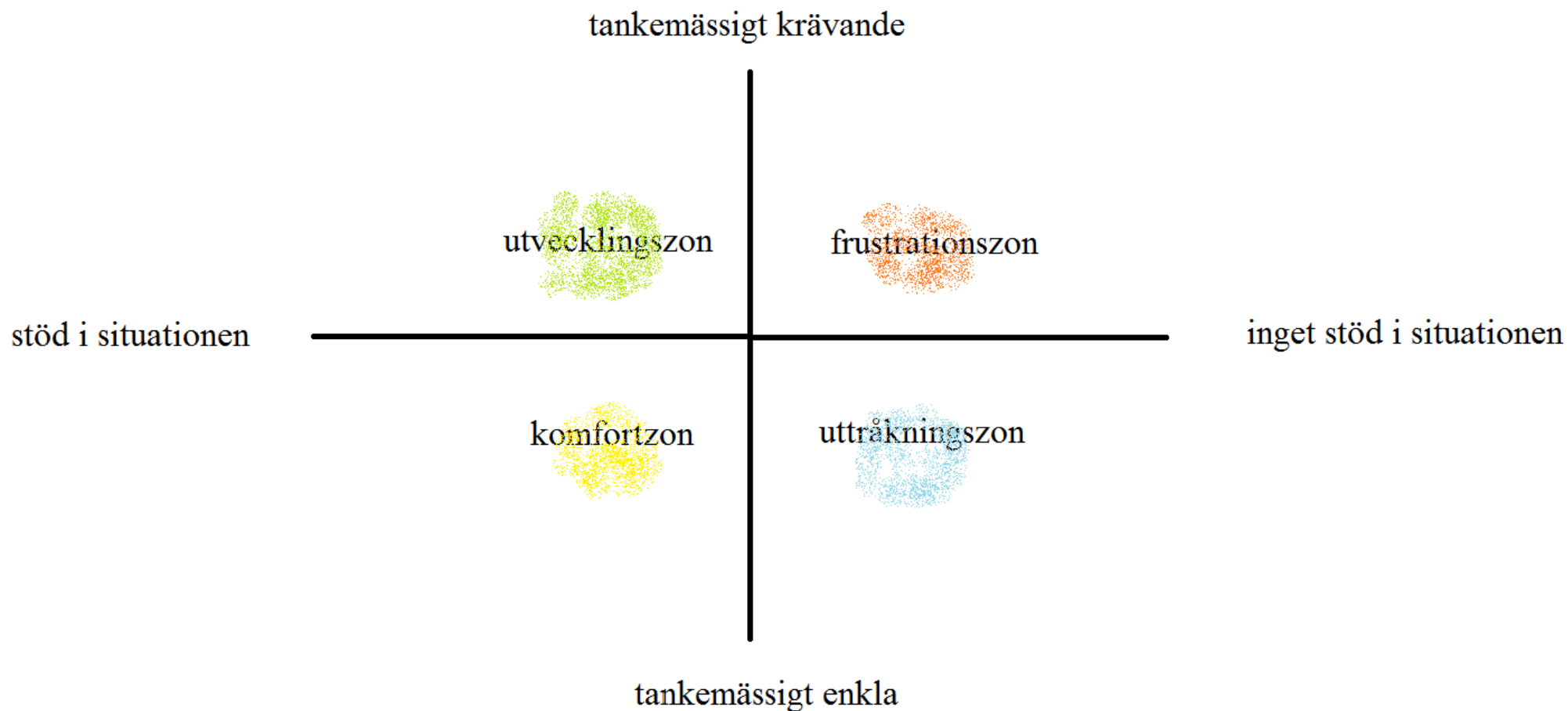
Morfologi = läran om hur ord bildas och böjs, ex. bil, bilar

Syntax = satslära, grammatik

Semantik = lexikal betydelse, impressivt och expressivt

Språklig medvetenhet ingår i samtliga domäner!

Cummins tvådimensionella modell

Omarbetat efter Cummins tvådimensionella språkmodell (Skolverket, 2014)

Bikupa i 5 min

- Hur gör vi idag när det både är tankemässigt krävande och inget stöd i situationen?
- Exempel fruktstunderna, måltiderna, av- och påklädnad i relation till Luciafirande och naturupplevelser eller välj själv område
- Kan vi göra på ett annat sätt?

Vägen till språket under de första sex månaderna

- Fokus på ansikten och röster
- Hör skillnad på röster
- Skrik, missnöjesljud och cooing = förnöjsamhet oftast vokaler

Var uppmärksam på:

Visar inga tecken på att lyssna.

Fäster inte blicken.

Gör inga som helst försök att härma enkla munrörelser.

Börjar inte jollra.

Vägen till språket under sex till tolv månader

- Börja jollra i stavelser, stavelsejoller CV= da da da, ma ma ma
- Lyssnar och härmar intensivare och bättre, dvs. mer talliknande
- Vuxenspråksliknande ljudsekvenser – protoord
- De första riktiga orden
- Tydliga betydelsebärande gester

Var uppmärksam på:

Om barnet inte lystrar till sitt namn.
Inget varierat joller.

Fritt efter Jacobsen, von Tetzchener, Waterson m fl

Vägen till språket under ett till två års ålder

- Det talade språket är upptäckt
- Begynnande prosodi, barnet uppfattar betonad stavelse i ord och säger exempelvis "fant" för elefant
- Förmågan att särskilja ljud begränsas till det egna modersmålet
- Utvecklad stavelsestruktur som kombineras med varandra
- Mycket assimilationer, fix fenomenet "tat"
- Ungefär 25-50 ord
- Barnet lär sig lättast som är meningsfulla, som fyller en funktion
- Två sätt att klassificera orden, semantiska fält och hierarki

Vägen till språket under ett till två års ålder

I svenskan använder vi två sätt att bilda nya ord utifrån existerande former

- sammansättning, lägger man en ordstam till en annan ordstam, t ex lek + sak
- avledning, lagt ett ex suffix till en ordstam, t ex läs + lig. Oftast ändras ordklassen ex */våglig/tefata/*

Var uppmärksam på:

Barnet har inte börjat använda sina första ord.

Ordförrådet ökar inte under första året.

Vägen till språket under två till tre års ålder

- Mer av korrekta stavelser och ordstrukturer
- Dialektal färgning av språket.
- Stor ökning av det aktiva ordförrådet.
- Förrådet av olika ordklasser byggs ut.
Substantiv, verb, adjektiv får sällskap av
prepositioner och enstaka konjunktioner.
- Mot slutet av perioden kan många barn
samtala ganska obehindrat och utbyta tankar
med en vuxen samtalspartner.
- Att barn är språkligt medvetna innan de har
språklig förmåga tycks vara relativt vanligt

Vägen till språket under två till tre års ålder

- Barn använder inte **underordnande konjunktioner (subjunktioner)** under den första tiden

och inte heller bisatser i traditionell bemärkelse.

- Underordnande satser utan subjunktioner dyker upp redan någon gång i tvåårsåldern/visa *pappa kommer hem/*.
- Många forskare hävdar att just tillägnandet av **subjunktioner** innebär ett stort steg i barnets språkutveckling.
- När barn börjar aktivt använda dessa, har de fått full tillgång till hela det **komplexa hierarkiska**
- **systemet av över- och underordning.**
- Även i vuxenspråk mäter man ofta språklig komplexitet utifrån hur många underordnande satser som används: ju fler bisatser, desto komplexare språk.

Var uppmärksam på:

Barnet använder endast någon/några ordklasser.

Barnet har inte börjat kombinera ord till fraser.

Fritt efter Jacobson, von Tetzchener, Waterson m fl

Vägen till språket från tre års ålder

- Fraserna alltmer korrekta
- En optimal period för att erhålla grammatiken
- Barnet måste ha nått ett visst stadium i sin språkutveckling, för att det ska kunna börja använda lexikala morfem = ex ändelser eller pluralbildning övergeneraliseringar vanliga ex [jedde] för gav.
- Storleksord och prepositioner behärskas men färgord och flerledade instruktioner är svårare att förstå.
- Barn med förväntad språkutveckling uppfattar negationer som "onaturliga". Det är konstigt att tala om något som inte händer/finns.

Var uppmärksam på:

Barnet följer inte enkla uppmaningar och använder inte tre- ords fraser.

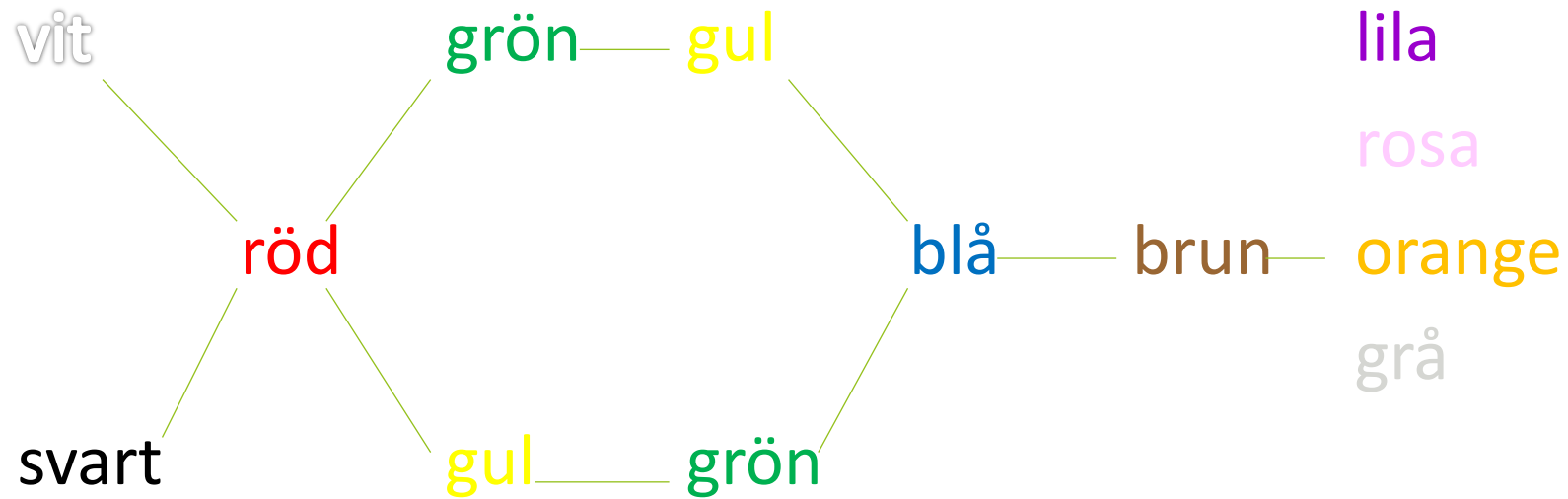
Talat MYCKET svårförståeligt och det är mycket svårt att föra ett enkelt samtal

Kan ibland "tala i näsan, läcka saliv och dregla"

Fritt efter Jacobson, von Tetzchener, Waterson m fl

Färgsystem

Vägen till språket från fyra års ålder

- De flesta ljud och ljudkombinationer är på plats och används på ett vuxet sätt.
- Undantag utgör /s/-, /r/-, /tje/-, /sje/- ljud och kombinationer med dessa ljud och kombinationer som vl- och fj-.
- Vissa ljud byts ut eller förenklas
- Svårt är konsonantkombinationer som skr ex [ki:va], sp ex [pe:la pe:l], bl ex [loma] och kn ex [nepa nap] = detta är exempel på reduktioner.
- Assimilationer = [molm] för moln.
- Metateser =[evla] för 11, ex på andra "tungvrickare" är stövlar, staket och Stockholmskt.
- Fonologiska minnet kan provas genom nonord.

Var uppmärksam på!

Nedsatt språkförståelse och begränsat ordförråd.

Om barnet bildar ofullständiga eller felaktiga fraser och svårförståeligt tal

Förenklingar som exempelvis "na;n" för banan

Vägen till språket under fem till sex års ålder

- Orden skall placeras i rätt ordning, det gäller dock inte andraspråksinlärning
- Negation är svårt, det lärs in i sex steg
- Forskare är eniga om att det är brukligt med 5000 aktiva ord men barn som erbjuds högläsning och "ett aktivt språkande" är aktiva orden 8000
- Ordförrådet utvecklas hela livet och språkförmågan likaså

Var uppmärksam på!

Förstår inte information som ges till hel grupp

Tycker inte om att lyssna på högläsning

Kan inte tala sammanhängande och begripligt

Bryr sig inte om frågor och kommentarer i samtal

Påtagliga uttalsbrister

Kan inte och visat inte intresse för att skriva sitt namn

Talar inte korrekta fraser

Visar totalt ointresse för bokstäver, ljudlekar, ordlekar etc...

Bikupa i fem minuter!

- Hur säkerställer vi att vi följer Lpfö
"Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de kan utvecklas så långt det är möjligt"
- På vilket sätt identifierar vi barns typiska/förväntade språkutveckling?
- Observationer/iakttagelser, med vilken frekvens gör vi det medvetet?

Språklig medvetenhet

Peter Bryant (1989) har funnit samband mellan tidig språkliga insikter och läsning vid 6-årsålder

Mot denna bakgrund fann Peter Bryant att följande färdigheter hade samband med läsutveckling:

- vid 3 ½ - års ålder - barnets förmåga att minnas ramsor.

- vid 4 ½ - års ålder - barnets förmåga att kunna rimma

- vid 5 ½ - års ålder – barnets förmåga att kunna lägga märke till ljud i ord

Pragmatik

Vikten av att kunna använda alla signaler vid ett fungerande samspel är stor

En dialog är som en blixtlås där båda talarna ska ta aktivt ansvar

Viktigt att båda talarna är medvetna om varandra, delar fokus, normer och värderingar

Exempel på icke verbala förmågor är:

Ögonkontakt

Uppmärksamhet

Koncentration

Fokuseringsförmåga

Intentionsförståelse

Tecken på pragmatiska utmaningar!

Barnet svarar inte, alternativt ger inte relevanta svar

Gör abrupta ämnesbyten

Är långgrandiga

Gör oväntade och för bokstavliga tolkningar

Har svårt att situationsanpassa och även att ta lyssnarens perspektiv

Strategier för att synliggöra barnets svårigheter kan vara frågor och uppmaningar

Var uppmärksam på barnets förmåga gällande:

Ögonkontakt

Turtagning

Koncentration

Uthållighet

Bra hjälpmedel vid stimulering av språktillägnandet

Stark betoning av
interaktion som har
stor betydelse för
kommunikativa
färdigheter

Tillvaratagande av
barnets egna
erfarenheter som
utgångspunkt för
språktillägnandet

Prioritering av
autentiskt material

Koppla
språktillägnandet
till förskolans
olika rutin-och
undervisningsmoment

Prata, prata, prata!

Hur mycket prat barn får höra är en avgörande för deras språkutveckling, visar ny forskning.

Därför är förskolepersonalen superviktig när barnen bygger upp sitt ordförråd, säger Iris-Corinna Schwarz, docent i lingvistik vid Stockholms universitet.

Att barns språkutveckling beror på hur mycket prat barnet får höra är i sig inget nytt, konstaterar Iris-Corinna Schwarz. De nya uppgifter som den internationella forskningen presenterar är att pratet har större betydelse för språkutvecklingen än tidigare etablerade faktorer som familjens socioekonomiska status, barnets kön, och eventuell flerspråkighet. Studien visar att barnet för varje hundra extra yttranden det får höra per timme själv säger 27 fler yttranden.

Stimulansen behöver inte komma från vuxna för att språket ska utvecklas. Den kan också komma från andra barn.

Tips att följa på Instagram för att lära sig mer!

specialped.forskola

astridfrylmarkordaf

sits_talosprak

smasprakarna

specialpedagogerna

logopedisabelle

logopedjulia

forskolemagi

logopedanette